

1.3 Konačan vjerojatnosni prostor i Laplaceov model

Prop. da je $|\Omega| = n$ ($n \geq 1$), tj. $\Omega = \{\omega_1, \dots, \omega_n\}$.

Ako prop. da je $\{\omega_i\} \in \mathcal{F}$, $\forall i=1, \dots, n$, tada je nužno $\mathcal{F} = \mathcal{P}(\Omega)$. (1.2)

Prop. 1.8 | Neka je $|\Omega| = n$ te $\mathcal{F} = \mathcal{P}(\Omega)$.

(a) Svaka vjerojatnost \mathbb{P} na (Ω, \mathcal{F}) je u potpunosti određena s vrijednostima $\mathbb{P}(\{\omega_i\})$, $i=1, \dots, n$.

(b) Za svaki vektor $(p_1, \dots, p_n) \in \mathbb{R}^n$ t.d. $p_i \geq 0, \forall i$ te $\sum_{i=1}^n p_i = 1$, postoji (i jedinstveno je) vjerojatnost \mathbb{P} na (Ω, \mathcal{F}) t.d.

vrijedi

$$\mathbb{P}(\{\omega_i\}) = p_i, i=1, \dots, n.$$

Dokaz (a) Neka je $p_i := \mathbb{P}(\{\omega_i\})$, $i=1, \dots, n$. Za svaki $A \in \mathcal{F}$ imamo

$$A = \{\omega_{i_1}, \dots, \omega_{i_k}\},$$

za neki $k \leq n$, pa je nužno

$$\mathbb{P}(A) = \mathbb{P}\left(\bigcup_{l=1}^k \{\omega_{i_l}\}\right) \stackrel{\substack{\text{končna} \\ \text{aditivnost} \\ \text{od } \mathbb{P}}}{=} \sum_{l=1}^k \underbrace{\mathbb{P}(\{\omega_{i_l}\})}_{p_{i_l}} = \sum_{l=1}^k p_{i_l}. \quad (*)$$

(b) Iz (*) slijedi da je jedini kandidat za \mathbb{P} funkcija $\mathbb{P}: \mathcal{F} \rightarrow \mathbb{R}$ definirana s

$$\mathbb{P}(A) := \sum_{l=1}^k p_{i_l}, \text{ za } A = \{\omega_{i_1}, \dots, \omega_{i_k}\} \in \mathcal{F}, \quad (**)$$

(uz $\mathbb{P}(\emptyset) = 0$).

Pokazujemo da je \mathbb{P} zaista vjerovatnost:

$$(A1) \mathbb{P}(A) = \sum_{i=1}^k P_i \in \mathbb{R} \geq 0 \quad \text{jer } P_i \geq 0, \forall i=1, \dots, n$$

Za $A = \{\omega_{i_1}, \dots, \omega_{i_k}\} \in \mathcal{F}$ proizvoljan,

$$(A2) \mathbb{P}(\Omega) = \mathbb{P}(\{\omega_1, \dots, \omega_n\}) \stackrel{(A1)}{=} \sum_{i=1}^n P_i \stackrel{(A1)}{=} 1.$$

(A3) Budući da je $|\Omega| = n < +\infty$, ako su $A_j \in \mathcal{F}, j \in \mathbb{N}$, u porijeku disjunktne množice postoji $k \in \mathbb{N}$ t.d.

$$A_j = \emptyset, \text{ za } j \geq k+1,$$

pa je

$$\mathbb{P}\left(\bigcup_{j=1}^{\infty} A_j\right) = \mathbb{P}\left(\bigcup_{j=1}^k A_j\right).$$

Ako pokazemo da je \mathbb{P} konačno aditiv., iz $\mathbb{P}(\emptyset) = 0$

imamo

$$\mathbb{P}\left(\bigcup_{j=1}^k A_j\right) = \sum_{j=1}^k \mathbb{P}(A_j) = \sum_{j=1}^{\infty} \mathbb{P}(A_j).$$

Pokazujemo konačnu aditivnost. Neka su $A_1, \dots, A_k \in \mathcal{F}$

u porijeku disjunktne. Tada možemo zapisati

$$\bigcup_{l=1}^k A_l = \left\{ \underbrace{\omega_{i_1}, \dots, \omega_{i_{k_1}}}_{= A_1} \mid \underbrace{\omega_{i_{k_1+1}}, \dots, \omega_{i_{k_1+k_2}}}_{= A_2}, \dots \right\}$$

$$\Rightarrow \mathbb{P}\left(\bigcup_{l=1}^k A_l\right) \stackrel{(A1)}{=} \underbrace{P_{i_1} + \dots + P_{i_{k_1}}}_{= \mathbb{P}(A_1)} + \underbrace{P_{i_{k_1+1}} + \dots + P_{i_{k_1+k_2}}}_{= \mathbb{P}(A_2)} + \dots + \mathbb{P}(A_k)$$

Def 1 Prop. 1.8. vrijedi i kada je Ω prebrojivo beskonačan (bez dokaza)

Laplaceov model

Ako je $\Omega = \{\omega_1, \dots, \omega_n\}$, te su svi elem. događaji jednako vjerovatni, tj. $P(\{\omega_i\}) = p \in [0, 1], \forall i = 1, \dots, n$, imamo

$$1 = \sum_{i=1}^n P(\{\omega_i\}) = n \cdot p,$$

tj. $P = \frac{1}{n}$. Za proizvoljan $A = \{\omega_{i_1}, \dots, \omega_{i_k}\} \subset \Omega$ je možemo

$$P(A) = \sum_{i=1}^k \underbrace{P(\{\omega_{i_i}\})}_{=\frac{1}{n}} = \frac{k}{n} = \frac{|A|}{|\Omega|}.$$

konkret.

↑
to je Laplaceov model.

Primer - Bacamo dvije kocke, kolika je vjerovatnost da

- (a) pokazuju isti broj?
- (b) nema im je 7?

1) Za Ω možemo uzeti

$$\Omega = \{(i, j) : i, j = 1, \dots, 6\} = \{1, 1\}, \dots, \{6, 6\},$$

te su oni ujed. jednako vjerovatni \rightarrow Laplaceov model.

a) Ako je A tvoreni događaj,

$$A = \{(i, i) : i = 1, \dots, 6\}$$

$$\Rightarrow P(A) = \frac{|A|}{|\Omega|} = \frac{6}{6^2} = \frac{1}{6}$$

b) — 11 — B — 11 —

$$B = \{(i, 7-i) : i = 1, \dots, 6\}$$

$$|B| = 6$$

$$\Rightarrow P(B) = \frac{6}{6^2} = \frac{1}{6}$$

Dop.1 Bilo je bitno odlikovati kocke, a reprezentome je

$$\Omega = \{ (i, j) : 1 \leq i \leq j \leq 6 \}$$

manji
od broja
na kockama

veći
-11-

ali nisu svi u eor jednako vjerovatni, npr.

$$P(\{(1,2)\}) = \frac{2}{36}, \quad P(\{(1,1)\}) = \frac{1}{36}$$

pa ne možemo koristiti Laplaceov model.

u ovom slučaju,

$$P(A) = P\left(\bigcup_{i=1}^6 (i, i)\right)$$

$$= \sum_{i=1}^6 P(\{(i, i)\})$$

$$= \frac{6}{36} = \frac{1}{6}$$

Pr. 1.11 U kutiji je n bijelih i m crnih kuglica, te se slučajno način izvlačenjem iz kutije 2 kuglice, jednu za drugom (bez vraćanja).

(a) Oračunajte Ω .

(b) Oračunajte vjerovatnost da su izvučene kuglice različite boje.

(c) Oračunajte

$$P_n = P(\text{2 kuglice iste boje}),$$

te izračunajte $\lim_{n \rightarrow \infty} P_n$.

Rj. (a) Jedna mogućnost je pretp. da su kuglice označene brojevima $1, 2, \dots, 2n$ (npr. $1, \dots, n$ su crne), te uzeti

$$\Omega = \{ (i, j) : i, j \in \{1, 2, \dots, 2n\}, (i, j) \}$$

prva
izvučena
kuglica

druga
-11-

ne možemo isti
kuglica izabrati
dva puta

ali nisu svi u eor jednako vjerovatni \rightarrow Laplaceov model. $(|\Omega| = 2n(2n-1))$

Dop.1 Alternativno, $\Omega = \{ BB, BC, CB, CC \}$, ali nisu svi u eor jednako vjerovatni. Koji imaju veću vjerovatnost?

(usloje, da su me onim a odnosi broj C i B kuglica)

(b)

(b) Ako je A trozemi događaj,

$$A = \{1. \text{ kuglica } C, 2. B\} \cup \{1. \text{ kuglica } B, 2. C\}$$

$$=: A_1 \cup A_2$$

(2) $A_1 \cap A_2 = \emptyset$, tj. disjunkt.

$$P(A) = P(A_1) + P(A_2) = \frac{|A_1|}{|\Omega|} + \frac{|A_2|}{|\Omega|} = \left[A_1 = \{ (i,j) : \overset{\text{crna}}{i \in \{1, \dots, m\}}, \overset{\text{bijela}}{j \in \{m+1, \dots, 2n\}} \} \right]$$

$$= \frac{m \cdot m}{2n(2n-1)} + \frac{m \cdot n}{2n(2n-1)} = 2 \cdot \frac{m}{2(2n-1)} = \frac{m}{2n-1} \quad \left(> \frac{m}{2n} = \frac{1}{2}, \forall n \in \mathbb{N} \right)$$

(c) Očito,

$$p_n = P(A^c) = 1 - P(A) \stackrel{(b)}{=} 1 - \frac{m}{2n-1} = \frac{m-1}{2n-1} \quad \left(< \frac{1}{2}, \forall n \in \mathbb{N} \right),$$

ali

$$\lim_{m \rightarrow \infty} p_n = \frac{1}{2}.$$

Def. 1 Prop. da su kuglice izvlačene istovremeno

$$\rightarrow \Omega = \{ (i,j) : i, j \in \{1, \dots, 2n\}, i \neq j \}$$

Opet su svi mogući jednako vjerovatni, te je

$$|\Omega| = \binom{2n}{2} = \frac{2n(2n-1)}{2} = n(2n-1).$$

Sada je

$$A = \{ (i,j) : i \in \{1, \dots, m\}, j \in \{m+1, \dots, 2n\} \}$$

$$|A| = \binom{m}{1} \cdot \binom{n}{1} = m^2,$$

\uparrow 1 kugla \uparrow 1 crna

te

$$P(A) = \frac{m^2}{m(2n-1)} = \frac{m}{2n-1} \quad (\text{isto, naravno!})$$

→ općenito, bismo ovaj pristup (tj. Ω) is kojim lakše rješavamo problem

Pr. 1.12 / Uz pretp. kao u prethodnom primjeru:

(a) $P(\{1. \text{ kuglica je } B\}) = ?$

(b) $P(\{2. \text{ " " " } B\}) = ?$

(f.) (a) Pogledaj B_1 onih situacija u prvom izvlačenju pa možemo gledati samo ishod, tog izvlačenja, tj. gledati:

$$\Omega_1 = \{1, 2, \dots, 2n\}$$

\Rightarrow [opet Laplaceov model]

$$\Rightarrow P(B_1) = \frac{n}{2n} = \frac{1}{2}$$

(b) [Rješavanje?]

Ako gledamo samo 2. izvlačenje, očito osim od $2n$ kuglica, ima jednaku vjerojatnost da bude označena:

$$\Omega_2 = \{1, 2, \dots, 2n\}$$

$$\Rightarrow \text{opet Laplaceov model} \Rightarrow P(B_2) = \frac{n}{2n} = \frac{1}{2}$$

Alternativno, ako je

$$\Omega = \{ (i, j) : i, j \in \{1, \dots, 2n\}, i \neq j \}$$

\uparrow \uparrow
 1. kuglica 2. kuglica

$$|B_2| = |\{1. \text{ kuglica } B, 2. B\}| + |\{1. \text{ kuglica } C, 2. B\}|$$

$$= n(n-1) + n \cdot n = n(2n-1)$$

$$\Rightarrow P(B_2) = \frac{n(2n-1)}{2n(2n-1)} = \frac{1}{2}$$

Primer 1 Igrači A, B i C bacaju kocku s 6 strana nezavisno. Svaki igrao ispada iz igre kada prvi put dobije šesticu. Odredite

$$P(\underbrace{\{A \text{ je igrač } i\text{-ti po redu}\}}_{=: A_i}), \quad i=1, 2, 3.$$

(f) Ispostavi se da je za Ω najbolje uzeti malu veći prostor, tj. pretp. da svaki igrao nastavlja bacanju kocke i nakon što dobije šesticu

$$\rightarrow \Omega = \{ (x_1, x_2, x_3, x_4, \dots) : x_i \in \{1, \dots, 6\}, \forall i \in \mathbb{N} \}$$

1. $P(A_1) = ?$

$\hookrightarrow \begin{pmatrix} x_1, x_2, \dots & \text{su bacanja 1. igrača} \\ x_2, x_3, \dots & \text{--- " --- 2. igrača} \\ x_3, x_4, \dots & \text{--- " --- 3. igrača} \end{pmatrix}$

Ako je $D_k = \{ \text{igrač } A \text{ je igrač nekog } k \text{ svakih bacanja} \}, k \in \mathbb{N}$
 inače

$$D := \bigcup_{k=1}^{\infty} D_k = \{ \text{igrač } A \text{ je nekad igrač} \}$$

te

$$P(A_1) = P(A_1 \cap D) + \underbrace{P(A_1 \cap D^c)}_{= \emptyset}$$

inače odmah

$$= P(A_1 \cap (\bigcup_{k=1}^{\infty} D_k)) = P(\bigcup_{k=1}^{\infty} (A_1 \cap D_k))$$

$$\stackrel{\uparrow}{=} \sum_{k=1}^{\infty} P(A_1 \cap D_k)$$

$(D_k)_{k=1}$ u per. disj.

$$\Rightarrow (A_1 \cap D_k)_{k=1} \text{ ---}$$

za $k \geq 1$, D_k (pa onda i $A_1 \cap D_k$) onih n igrača
 u prvih $3(k-1) + 1$ bacanja.
 $= 3k - 2$

Ako sledimo $A_1 \cap D_k$ kao događaj u

$$\tilde{\Omega} = \{ (x_1, \dots, x_{3k-2}) : x_j \in \{1, \dots, 6\}, \forall j \}$$

svi mogući ishodi u prvih $3k-2$ bacanja

budući da su svi jezici jezika jezika, i...

$$P(A_n \cap D_k) = \frac{|A_n \cap D_k|}{|\Sigma^n|}$$

Vođimo,

$$A_n \cap D_k = \{ (x_1, \dots, x_{3k-2}) \in \Sigma^{3k-2} : x_{3k-2} = 6, x_j \in \{1, 4, 5\} \text{ za } j \neq 3k-2 \}$$

$$\Rightarrow |A_n \cap D_k| = \sum_{\substack{\text{bica} \\ \text{u prvih } 3k-3 \text{ pozicija}}} 1 \Rightarrow P(A_n \cap D_k) = \frac{5^{3k-3}}{6^{3k-2}} = \left(\frac{5}{6}\right)^{3k-3} \frac{1}{6} = \left(\frac{5}{6}\right)^{3(k-1)} \frac{1}{6}$$

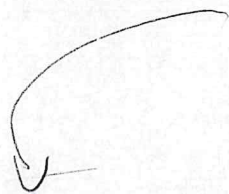
Dakle,

$$P(A_n) = \sum_{k=1}^{\infty} P(A_n \cap D_k) = \sum_{k=1}^{\infty} \left(\frac{5}{6}\right)^{3(k-1)} \frac{1}{6} = \frac{1}{6} \sum_{m=0}^{\infty} \left(\frac{5^3}{6^3}\right)^m = \frac{1}{6} \frac{1}{1 - \frac{5^3}{6^3}} = \frac{1}{6} \frac{6^3}{6^3 - 5^3}$$

za $|x| < 1$,
 $\sum_{m=0}^{\infty} x^m = \frac{1}{1-x}$

$$= \frac{6^2}{6^3 - 5^3} = \frac{36}{91}$$

Izračunajmo $P(A_2)$: [isti pristup]

$\in B$ ispar prvi

$\in C$ ispar prvi

$$A_2 \cap D_k = [A_2 \cap D_k \cap B_1] \cup [A_2 \cap D_k \cap B_1^c]$$

$\bullet A_2 \cap D_k \cap B_1 = \{ (x_1, \dots, x_{3k-2}) : x_{3k-2} = 6, \text{ barem jedna bica} \}$

u $\{x_2, x_4, \dots, x_{3k-4}\}$, barem jedna bica u $\{x_3, x_6, \dots, x_{3k-3}\}$

$$\Rightarrow |A_2 \cap D_k \cap B_1| = 1 \cdot \underbrace{(6^{k-1} - 5^{k-1})}_{\text{barem jedna bica u } k-1 \text{ pozicija}} \cdot \underbrace{5^{k-1}}_{\text{bica u } k-1 \text{ pozicija}} = (6^{k-1} - 5^{k-1}) 5^{k-1}$$

• analogno

$$|A_2 \cap D_n \cap C_1| = \text{istov} = (6^k - 5^k) 5^{2k-1}$$

$$\Rightarrow P(A_2 \cap D_k) = \frac{2 \cdot (6^{k-1} - 5^{k-1}) 5^{2k-2}}{6^{3k-2}}, \quad \forall k \geq 1$$

$$\Rightarrow P(A_2) = \sum_{k=1}^{\infty} P(A_2 \cap D_k) = 2 \sum_{k=1}^{\infty} \frac{6^{k-1} 5^{2k-2}}{6^{3k-2}} - 2 \sum_{k=1}^{\infty} \frac{5^{3k-3}}{6^{3k-2}}$$

$$= 2 \cdot \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(6 \cdot 5^2)^{k-1}}{(6^3)^{k-1} \cdot 6} - 2 \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(5^3)^{k-1}}{(6^3)^{k-1} \cdot 6}$$

$$= \frac{2}{6} \cdot \frac{1}{1 - \frac{8 \cdot 5^2}{6^3}} - \frac{2}{6} \cdot \frac{1}{1 - \frac{5^3}{6^3}} =$$

$$= \frac{1}{3} \left(\frac{6^2}{6^2 - 5^2} - \frac{6^3}{6^3 - 5^3} \right)$$

$$= \frac{6^2}{3} \left(\frac{1}{11} - \frac{6}{91} \right)$$

$$= 8 \left(\frac{91 - 66}{1001} \right) = \frac{8 \cdot 25}{1001} = \frac{200}{1001}$$

$$P(A_3) \stackrel{PZ}{=} \frac{205}{1001}$$

Uočimo,

$$P(A_1) > P(A_3) > P(A_2)$$

$$\frac{3056}{1001}$$

[Ostali zadaci na uježbama.]